

К. В. Гаращук – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови
з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті
Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Л. А. Гаращук – доцент кафедри міжкультурної комунікації та
прикладної лінгвістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Лексико-стилістичні особливості малої прози Уїльяма-Сомерсета Моема в лінгвокультурній площині

Істинно мистецький талант – завжди унікальне, а не масове явище. На відміну від безлицих ремісників-графоманів, кожен справді обдарований письменник має свій "індивідуальний (авторський) стиль – це сукупність, єдність усіх художніх особливостей (ідейно-тематичних, жанрових, мовних) творчості певного автора, що вирізняють його серед інших авторів" [2, с. 48].

Уїльям-Сомерсет Моем (1874 – 1965) – класик світової новелістики, чий твори можна поставити в один ряд із набутком Антона Чехова та Гі де Мопассана. Саме ці письменники, неперевершені майстри в жанрах оповідання й новели, вплинули на Моема, який художньо розвинув їх ідеї та принципи у власній творчості. Так, наприклад, малій прозі Сомерсета Моема притаманна реалістичність, що яскраво виявилася в умілому застосуванні влучної деталі. Зокрема, мова йде про новели "Міраж", "Джейн", "Друзі пізнаються в біді", "Видимість і реальність", "Щаслива людина", "Людина, яка жила собі на втіху", "Мейх'ю" та "Жиголо і жиголета". За п'ятдесят років творчої діяльності С. Моем написав понад сто оповідань та новел. За життя митця в Англії вийшло дванадцять збірок його прозових текстів, серед яких справжні шедеври "Дош", "Безволосий мексиканець", "Нескорена".

Новелістика С. Моема цікава перш за все особливостями його творчого методу, де примхливо переплелися риси реалізму, натуралізму,

неоромантизму. Майстерно застосовуючи найрізноманітніші засоби і прийоми образотворення, письменник спромігся створити самобутній та оригінальний художній світ. Для індивідуальної творчої манери Моема характерне філігранне володіння словом – головною "зброєю" кожного літератора. Зокрема, викликає інтерес уміння прозаїка точно й доречно застосовувати стилістичне багатство англійської мови. На нашу думку, знайомство з творами Моема може не тільки поглибити уявлення студентів про європейську літературу минулого сторіччя, а й сприятиме як розвитку мовлення, так і становленню їх лінгвокультурної особистості загалом. Особливо виразно майстерність Моема-стиліста реалізувалася саме в малій прозі, тому в даній статті ми спробуємо розкрити лексико-семантичну специфіку новел та оповідань англійського літератора.

Хоча зазвичай в малій прозі Уїльяма-Сомерсета Моема переважає нейтральна лексика, та подеколи автор звертається й до засобів зниженого й високого стилів. Як відомо, до слів зниженого стилістичного тону відносять розмовну лексику, сленг, діалектизми та вульгаризми [1, с. 109]. У новелістиці Уїльяма-Сомерсета Моема використано діалектизми, вульгаризми, елементи сленгу та просторіччя, розмовну лексику.

Вульгаризми є частиною певної групи слів і фразеологізмів, однак в окремий вид їх об'єднує провідна, найхарактерніша ознака – високий ступінь грубості, що межує з непристойністю. Сюди відносимо перш за все лайливі слова на кшталт: *damn*, *bloody*, *to hell*, які обмежені у своєму вживанні. Їх можна зустріти переважно в прямій мові персонажів і, отже, тільки в стилі художньої мови. Призначення вульгаризмів – вираження сильних емоцій, головним чином, роздратування і гніву. Наприклад: *"What the hell do I care about grammar?"* [3, с. 167]; *"You are damned fool then"* [3, с. 170]; *"What in hell have you brought all this muck for?"* [3, с. 170]; *"You're nothing but damned official"* [3, с.171]. Сомерсет Моем уміє звернути увагу читача на внутрішній стан героїв через акцентування на невербальних засобах (міміка, пантоміміка, жести), а особливо через емоційні спалахи, як в оповіданні

"Макінтош": *"What the devil do I want a jail for?"* [3, с. 173]; *"You dirty dog..."* [3, с. 175]; *"What the devil are you up to, Mac?"* [3, с. 180]; *"What the devil do you mean?"* [4, с. 209]; *"What the devil's that?"* [3, с. 210]; *"She'd have scratched my eyes out if she could, the bitch..."* [3, с. 233]; *"Shut up, damn you!"* [3, с. 236].

Зазвичай використання лайливих слів допомагає передати високий рівень негативних емоцій героя, а також свідчить про його приналежність до нижчих соціальних верств. На думку Тетяни Ткаченко, ці одиниці, притаманні живій розмові, містять у собі вказівку на емоційний стан мовця – роздратування, гнів, злість, неприязнь. Як і інші елементи стилістично зниженої розмовної лексики, лайливі одиниці, як правило, використовуються автором для розкриття внутрішнього світу персонажів через відтворення їх мови або надання додаткової негативної оцінки [4, с. 14]. Власне, такі лайливі вирази у простому мовленні допомагають читачам зрозуміти всі нюанси характеру героя, створюючи ефект живого мовлення.

Також в оповіданнях та новелах Сомерсета Моема використано чимало лексичних одиниць, що належать до розмовного мовлення, напр.: *"By heaven, I've got a thirst"* [3, с.167]; *"By George, it's like the garden of Eden!"* [3, с. 173]; *"And you, my lad, I shouldn't wonder of your back was very sore you're much older"* [3, с. 176]; *"You're a good chap, Mac, only you don't drink"* [3, с. 215]; *"Willie was a good little chap, but soft"* [3, с. 234]. Фрази *"By heaven!"* і *"By George!"* заміщують фразу *"Oh God"*, щоб уникнути зловживання сакральним словом. Лексеми *"chap"* і *"lad"* не належать до літературної лексики; зазвичай ці слова вживають люди в повсякденному мовленні, позначаючи неформальні стосунки між співрозмовниками.

У новелістиці Уїльяма-Сомерсета Моема використано чимало й просторічних слів. Для вимови малоосвічених персонажів характерне випадіння звуків: *"I did 'em down fine"* [3, с. 202]; *"Ain't you?"* [3, с. 203]; *"He ain't so young as he was"* [3, с. 207]; *"I've told 'em to put the grey in the trap"* [3, с. 208]. У наведених прикладах відтворено втрату звуків на початку та в кінці слів, притаманну просторіччю. Безперечно, таке мовлення сигналізує

читачеві про невисокий соціальний статус персонажів або ж про те, що його співрозмовники – прості люди чи представники так званого середнього класу й володіють подібними особливостями усного мовлення. Особливо цікавими в цьому плані є репліки місіс Пенецці (новела "Жиголо і жиголета"), що яскраво виявляють названі вище ознаки такого типу мовлення. Звернімо увагу на те, як героїня розповідає *про свою циркову кар'єру*: " 'Ow are you, dear? I felt I just 'ad to come and congratulate you, bein' English same as you are. And in the profession meself. It's grand turn, my dear, it deserves to be a success" [3, с. 87]; *про публіку*: "But you know what the public is, give 'em a good thing and they go mad over it, only they want change"; "owever good it is, they get sick of it and then they won't go and see it any more. It'll 'appen to you, my dear, same as it 'appened to me. It comes to all of us. But Mr Penezzi always 'ad 'is 'ead screwed on 'is shoulders the right way. Been in the business since 'e was so 'igh" [3, с. 88]; *про свого чоловіка*: "That's 'ow I first knew 'im. 'E's a fine-lookin' man now, but you should 'ave seen 'im then, in 'is Russian boots, and ridin' breeches, and a tight-fittin' coat with frogs all down the front of it, crackin' 'is long whip as 'is "orses galloped round the ring, the 'andsomest man I ever see in my life" [3, с. 89].

До слів високого стилістичного тону можна віднести поетизми, архаїзми, варваризми й іноземні слова. Так, доречно використана архаїчна лексика створює стилістичне забарвлення в тексті, відокремлює його від простого, побутового мовлення. Сомерсет Моем архаїзми використовує нечасто: "Scots wha hae" [3, с.172]; "...with a thud strike the tree" [3, с. 179]. Значно більше прозаїк любить фразеологічні засоби: "...he accepted Mackintosh as a queer fish" – a strange person; "He blew himself out like a turkey-cock" – become red-faced; "You keep quite and you'll be as right as rain" – to feel well; "Of course he'd heard others say that they were mercenary and hard as nails" – to have no feelings or sympathy for other people; "I'm as sober as a judge" – not drunk; alert and completely sober; "Hang it all" – Damn it all; "Let bygones be bygones" – Forgive someone for something he or she did in the past. Як бачимо, доречно

використані фразеологічні одиниці є додатковим засобом образотворення, що у свою чергу сприяє кращому моделюванню характерів персонажів.

Отже, у своїх новелах та оповіданнях Уїльям-Сомерсет Моєм активно застосовує різні лексико-стилістичні пласти англійської мови. За нашими спостереженнями, стилістично маркована лексика зниженого тону відображає образів героїв через їх мовлення й діалоги. Використання слів зниженого тону вказує читачеві на приналежність персонажа до відповідного низького соціального прошарку населення. Автор звертається до такої лексики з метою створення більш яскравого портрету героїв і передачі їх емоційного стану.

Використання стилістично-маркованих слів високого тону має декілька цілей. Архаїчна лексика виступає показником розповіді про давні історичні події. Застосування фразеологічних одиниць допомагає створенню більш яскравих художніх образів, акцентує читачку увагу на певних якостях персонажів, на особливостях поведінки та характеру героїв. За нашим глибоким переконанням, поглиблене читання оповідань Уїльяма-Сомерсета Моєма може стати одним із засобів формування лінгвокультурної особистості.

Список використаних джерел

1. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховський. – К. : Вища школа, 1991. – 272 с.
2. Невінчана Н. Теорія літератури в школі : у 2 ч. / Н. Невінчана. – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004. – Ч. 2. – 128 с.
3. Сингаївська А. В., Гаращук Л. А. Уїльям Сомерсет Моєм. Вибрані твори : навч. посіб. / А. В. Сингаївська, Л. А. Гаращук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 287 с.
4. Ткаченко Т. В. Засоби стилізації розмовності в прозі Михайла Стельмаха : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Т. В. Ткаченко. – К., 2006. – 23 с.